

Główne zmiany w oświacie w pierwszym roku rządów Prawa i Sprawiedliwości

The main changes in the education during
the first year of Law and Justice governance

Natalia Stępień-Lampa*

Abstrakt

W artykule scharakteryzowano najważniejsze zmiany w oświacie podjęte przez Prawo i Sprawiedliwość w pierwszym roku rządów (od 16 listopada 2015 r. do 15 listopada 2016 r.). Analizie poddano podwyższenie wieku obowiązkowej edukacji, rezygnację z tzw. godzin karcianych, zniesienie sprawdzianu szóstoklasisty, możliwość odwołania się od wyników egzaminu dojrzałości oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, możliwość sfotografowania pracy egzaminacyjnej, a także zmiany w programie „Wyprawka szkolna”. Ostatnią kwestią scharakteryzowaną w opracowaniu jest planowana przez PiS zmiana ustroju szkolnego, a więc likwidacja szkół gimnazjalnych, wydłużenie nauki w szkole podstawowej (do 8 lat), liceum ogólnokształcącym (do 4 lat) i technikum (do 5 lat), a także utworzenie szkół

Abstract

The article characterizes the main changes in the education which Law and Justice made during the first year of its governance (16th November 2015 till 15th November 2016). The author focuses on the increase of the age of compulsory education, cancellation of the teacher's additional work hours, the year 6 primary school exam abolition, the possibility to appeal an exam's results (regarding mature exam or professional qualifying exam), the possibility to take a picture of the examination papers and the changes of 'The School Equipment' programme. The last issue which author focuses on is the school system reform projected by Law and Justice. It means the shutdown of the junior secondary school, the extension of the time of education in: primary school (up to 8 years), secondary school (up to 4 years), technical school (up

* Zakład Polityki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (natalia.stepien@us.edu.pl)

branżowych I stopnia (w miejsce szkół zawodowych) oraz II stopnia.

Słowa kluczowe: oświata, reforma, Prawo i Sprawiedliwość, rząd Beaty Szydło

to 5 years) and the establishment of the first and second level of the Professional school (instead the vocational school).

Key words: education, reform, Law and Justice, Beata Szydło's governance

Jedną ze sfer aktywności państwa typu *welfare state* jest edukacja. Państwo to przejęło na siebie odpowiedzialność za organizowanie powszechnego i bezpłatnego dostępu do kształcenia. Oznacza to również, że na funkcjonowanie systemu oświaty wpływ mają decydenci polityczni. Podejmowane przez nich decyzje dotyczące szkolnictwa niejednokrotnie mają na celu budowanie kapitału politycznego i zyskanie przychylności wyborców. Dowodzi tego chociażby zniesienie obowiązku mundurkowego¹, którego po wyborach parlamentarnych w 2007 roku dokonał rząd Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego i który to obowiązek nie cieszył się przychylnością większości uczniów i ich rodziców.

W niniejszym artykule dokonano próby scharakteryzowania najważniejszych zmian, które Prawo i Sprawiedliwość podjęło w systemie oświaty w pierwszym roku swoich rządów. Artykuł ma na celu dokonanie opisu zrealizowanych przedsięwzięć oraz planowanej największej po 1999 roku reformy szkolnictwa, a także wyciągnięcie wniosków płynących z przeprowadzonej analizy.

Częste dokonywanie zmian, dezawuowanie reform podjętych przez politycznych oponentów, a także upolitycznienie sfery edukacji to zjawiska, które nie są obce systemowi oświaty w Polsce po 1989 roku². Co prawda, akt prawny regulujący jego kształt, czyli ustawa z dnia 7 września 1991 roku, obowiązuje już ponad dwadzieścia pięć lat³. Jednakże była ona wielokrotnie nowelizowana⁴,

¹ Obowiązek mundurkowy, czyli nakaz noszenia przez uczniów jednolitego stroju, dotyczył uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych. Z kolei w przypadku szkół ponadgimnazjalnych decyzje o wprowadzeniu mundurków podejmował dyrektor. Zob. art. 64a ustawy z 11 kwietnia 2007 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz zmianie niektórych innych ustaw. Dz.U. Nr 80, poz. 542.

² Omawiane procesy opisał w jednej ze swoich monografii Bogusław Śliwerski. Przyjęta w tym celu przez pedagoga cezura czasowa obejmuje lata 1989—2009. Zob. B. ŚLIWERSKI: *Problemy współczesnej edukacji. Dekonstrukcja polityki oświatowej III RP*. Warszawa 2009. Z kolei po roku 2009 w szkolnictwie nastąpił okres wdrażania nowej podstawy wychowania szkolnego, a od 2015 r. implementowane są dalsze zmiany oświatowe, o czym stanowi niniejszy artykuł.

³ Ustawa ta weszła w życie z dniem jej ogłoszenia (z wyjątkiem rozdziału 7, który zaczął obowiązywać od 1 stycznia 1992 r.). Zob. ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Dz.U. Nr 95, poz. 1278.

⁴ W dniu dzisiejszym akt ten posiada tekst jednolity z 2015 roku — tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 2156 z późn. zm.

a Ministerstwo Edukacji Narodowej, na którego czele od 16 listopada 2015 roku stoi Anna Zalewska, zapowiedziało zastąpienie jej nowym aktem o nazwie „Prawo oświatowe”⁵.

Oddziaływanie sfery polityki i polityków na edukację, szczególnie widoczne w trakcie prób przeprowadzania reform, zdaniem Dobromira Dziewulaka obrazują jej ustrojowo-polityczne determinanty⁶. Ta grupa uwarunkowań zawiera w sobie zarówno kwestie związane z ustrojem państwa, jak i z układem sił politycznych, sposobem sprawowania władzy czy propozycjami rozwiązań z zakresu oświaty, które są zapisane w programach partii politycznych.

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku⁷, a w szczególności art. 70, wyznacza ustrojowe podstawy systemu szkolnictwa w Polsce. W artykule tym wskazane zostały kluczowe zasady regulujące jego funkcjonowanie. Po pierwsze zawiera on gwarancję prawa do nauki, a uprawnienie to wobec osób, które nie ukończyły 18. roku życia określa jednocześnie jako powinność (są one objęte obowiązkowym wychowaniem przedszkolnym, obowiązkiem szkolnym lub obowiązkiem nauki). Ponadto w art. 70 zapewniono bezpłatną edukację w szkołach publicznych. Rodzice otrzymali wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne, podkreślono także możliwość zakładania takich placówek. Zagwarantowany został również powszechny i równy dostęp do wykształcenia, który ma zostać osiągnięty poprzez organizację systemu indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów. Z kolei ostatni z konstytucyjnych zapisów w tym zakresie dotyczy autonomii szkół wyższych. Większość sił politycznych nie kontestuje przytoczonych zasad regulujących system oświaty⁸, a występujące pomiędzy nimi rozbieżności koncentrują się wokół problemów związanych bieżącym funkcjonowaniem sfery szkolnictwa bądź też dotyczą jego struktury. Oświata może być jedną z osi politycznego sporu, co widoczne jest zarówno w okresach kampanii wyborczych, jak i w trakcie trwania kadencji organów władzy⁹. Funkcjonowanie systemu oświaty podlegało

⁵ Departament Informacji i Promocji Ministerstwa Edukacji Narodowej [<https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/reforma-edukacji-prezentacja-projektow-ustaw.html/>] (dostęp: 25.10.2016)].

⁶ Poza uwarunkowaniami ustrojowo-politycznymi D. Dziewulak wymienia również determinanty ekonomiczne, demograficzne, historyczno-narodowe i społeczne. D. DZIEWULAK: *Systemy szkolne Unii Europejskiej*. Warszawa 1997, s. 11.

⁷ Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

⁸ Wyjątek może tu stanowić Janusz Krowin-Mikke i jego sympatycy. Sprzeciwiają się oni powszechnej, bezpłatnej i obowiązkowej edukacji. Zob. *Janusz Korwin-Mikke* [<http://korwin-mikke.pl/>] (dostęp: 25.10.2016)].

⁹ Przykładowo — problemy edukacji dyskutowane były w trakcie kampanii prezydenckiej i parlamentarnej w 2015 r. Spór polityczny koncentrował się wówczas wokół podwyższenia bądź utrzymania wieku obowiązkowej edukacji, zmiany ustroju szkolnego, organizowania lekcji religii, choć oczywiście poruszano również inne kwestie. Z kolei egzemplifikację drugiego poziomu politycznej debaty o edukację mogą stanowić zmiany podejmowane przez

i wciąż podlega licznym zmianom, co gorsza — trudno tu dopatrzeć się kumulowania dotychczasowych osiągnięć. Scharakteryzowany mechanizm jest także widoczny w działaniach w sferze edukacji podejmowanych przez rządzący w Polsce od 16 listopada 2015 roku PiS.

Jedną z pierwszych zmian w sferze publicznej dokonaną przez rząd PiS na czele z Beatą Szydło było przywrócenie obowiązku szkolnego dla dzieci 7-letnich i obowiązkowego wychowania przedszkolnego dla 6-latków¹⁰. Sam proces obejmowania obowiązkiem szkolnym dzieci 6-letnich zaprogramowany był na lata 2009—2012. Początkowo podjęto decyzję, zgodnie z którą wszystkie 6-latki obligatoryjnie rozpoczną edukację szkolną 1 września 2012 roku. Termin ten został jednak wydłużony do 1 września 2014 roku. Ostatecznie mocą ustawy nowelizującej ustawę o systemie oświaty (tzw. ustawy 6-latkowej) zdecydowano, że w roku szkolnym 2014/2015 wszystkie dzieci urodzone w pierwszej połowie rocznika 2008 objęte zostaną obowiązkiem szkolnym, z kolei rodzice dzieci z drugiej połowy rocznika otrzymali prawo wyboru — mogli posłać je do szkoły bądź kontynuować wychowanie przedszkolne. Natomiast w roku szkolnym 2015/2016 w I klasie edukację odbierały dzieci 6-letnie (urodzone w roku 2009) i 7-latki z drugiej połowy rocznika 2008, które uczęszczały uprzednio do tzw. klasy zerowej¹¹.

Wskazane zmiany w zakresie obniżenia wieku obowiązkowej edukacji szkolnej zostały podjęte przez rządzącą w Polsce w latach 2007—2015 koalicję PO-PSL. Skierowanie 6-latków do szkół budziło wiele wątpliwości, w tym między innymi pojawiły się obawy o to, że nie wszystkie szkoły będą dysponowały odpowiednią infrastrukturą w postaci przede wszystkim klasopracowni dostosowanych do potrzeb o rok młodszych dzieci. Jednym z wyrazów społecznego niezadowolenia była organizacja w 2008 roku akcji społecznej — protestu rodziców wspieranego przez niektórych ekspertów z zakresu edukacji nazwą „Ratuj Maluchy”. Inicjatorami tego przedsięwzięcia byli Karolina i Tomasz El-

Ministerstwo Edukacji Narodowej w latach 2006—2007, na którego czele stał Roman Gierzych (będący wówczas politykiem Ligi Polskich Rodzin), takie jak: amnestia maturalna, zmiana kanonu lektur szkolnych, Program „Zero tolerancji dla przemocy w szkole” czy wspomniany już obowiązek mundurkowy. Reformy te były kontestowane przez parlamentarną opozycję.

¹⁰ Kwestia ta była podejmowana już w trakcie kampanii wyborczych (prezydenckiej i parlamentarnej), w tym m.in. stanowiła przedmiot debaty pt. „Rozmowa o Polsce”, która odbyła się 19 października 2015 r. pomiędzy Beatą Szydło (PiS) a Ewą Kopacz (PO). Prawo i Sprawiedliwość przed wyborami przedstawiło gotowy projekt ustawy (nowelizacji ustawy o systemie oświaty), który dotyczył obowiązku szkolnego. Podwyższenie wieku obowiązkowej edukacji szkolnej B. Szydło zapowiedziała również w wygłoszonym 18 listopada 2015 r. *exposé*. Prezes Rady Ministrów [<https://www.premier.gov.pl/expose-premier-beaty-szydlo-stenogram.html>] (dostęp: 25.10.2016)].

¹¹ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw [Dz.U. poz. 1265].

banowscy, a jego cel stanowiło niedopuszczenie do reformy. Sympatycy protestu założyli następnie Stowarzyszenie Rzecznik Praw Rodziców (w 2009 r.) i Fundację Rzecznik Praw Rodziców (w 2010 roku), które prowadzą działalność na rzecz dzieci oraz ich rodziców¹².

Niezadowolone znacznej części społeczeństwa z obniżenia wieku obowiązku szkolnego nie uszło uwagi polityków. W swoim programie wyborczym przed wyborami parlamentarnymi Komitet Wyborczy PiS zdecydowanie opowiadał się za przywróceniem obowiązku szkolnego dla dzieci 7-letnich, mimo że założenia programowe tej partii z 2005 roku były całkowicie odmiennie¹³. W programie politycznym pt. „IV Rzeczpospolita — Sprawiedliwość dla Wszystkich” znalazł się następujący zapis: „Prawo i Sprawiedliwość uważa za zasadne obniżenie wieku rozpoczynania szkoły podstawowej od szóstego roku życia. Jednocześnie opowiadamy się za pozostawieniem dotychczasowej struktury szkolnej: sześciolletniej szkoły podstawowej, trzyletniego gimnazjum i trzyletniego liceum”¹⁴. Zatem ponad dekadę temu partia nie tylko popierała obniżenie wieku obowiązku szkolnego, ale również opowiadała się za utrzymaniem trójstopniowego ustroju szkolnego¹⁵.

Podwyższenie wieku rozpoczęcia edukacji szkolnej, które stanowiło jeden z kluczowych tematów kampanii wyborczych w 2015 roku, usankcjonowała ustawa z dnia 29 grudnia 2015 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 23 stycznia 2016 roku¹⁶. Zatem zmiana ta została podjęta w niespełna półtora miesiąca od zaprzysiężenia gabinetu Szydło¹⁷. W jej efekcie począwszy od roku szkolnego 2016/2017 obowią-

¹² FUNDACJA RZECZNIK PRAW RODZICÓW [http://www.rzecznikrodzicow.pl/ (dostęp: 27.10.2016)].

¹³ W programie z 2007 r. kwestia ta nie była podejmowana. Natomiast w dokumencie z 2011 r., a więc już po fali protestów i niezadowolone przeciwników obniżenia wieku obowiązku szkolnego, PiS podtrzymywał poparcie dla skierowania 6-latków do szkół, ale w związku z problemami natury organizacyjnej proponował odsunięcie tego działania w czasie — do 1 września 2020 r. Zob. *Dbamy o Polskę. Dbamy o Polaków*. Warszawa 2007, s. 67—71 [http://old.pis.org.pl/bip/download.php?f=program_pis_2007.pdf/ (dostęp: 27.10.2016)]; *Nowoczesna, solidarna, bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości*. Warszawa 2011, s. 142 [http://old.pis.org.pl/dokumenty.php?s=partia&idoc=157/ (dostęp: 27.10.2016)].

¹⁴ *IV Rzeczpospolita — Sprawiedliwość dla Wszystkich*. Warszawa 2005, s. 99 [http://old.pis.org.pl/bip/download.php?f=program_2005.pdf/ (dostęp: 27.10.2016)].

¹⁵ Problem ten stanowi przedmiot rozważań w dalszej części artykułu.

¹⁶ Dz.U. 2016, poz. 35.

¹⁷ Wraz z podwyższeniem wieku obowiązkowej edukacji zmieniona została podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego. Nowa podstawa programowa kształcenia przedszkolnego obowiązuje od 1 września 2016 r., z kolei kształcenia ogólnego wejdzie w życie 1 września 2017 r. Do katalogu umiejętności, które dzieci 6-letnie objęte obowiązkowym wychowaniem przedszkolnym muszą nabyć dołączono czytanie, pisanie (przygotowanie do pisania, gdyż sama nauka pisania stanowi domenę edukacji szkol-

kiem szkolnym objęte są 7-latki. Ustawa nałożyła także konieczność odbycia przez dzieci 6-letnie rocznego przygotowania przedszkolnego w przedszkolu lub innej formie wychowania przedszkolnego¹⁸. Ponadto potwierdziła prawo dzieci 3—5-letnich do korzystania z wychowania przedszkolnego¹⁹.

Podwyższenie wieku obowiązku szkolnego i obligatoryjnego wychowania przedszkolnego z dniem 1 września 2016 roku nie cieszyło się sympatią samorządowców. Reforma wywoływała duże niezadowolenie w szczególności w samorządach gminnych, gdyż to właśnie one odpowiadają za prowadzenie publicznych przedszkoli (w tym z oddziałami integracyjnymi, specjalnych, a także innych form wychowania przedszkolnego) oraz szkół podstawowych (w tym z oddziałami integracyjnymi). Dla gmin wiązała się ona z wieloma problemami. Po pierwsze implikowała ryzyko braku miejsc w przedszkolach, mogące z kolei skutkować niemożnością uruchomienia oddziałów dla dzieci, których obowiązkowe przygotowanie przedszkolne nie dotyczy (w wieku 3—5 lat). Po drugie wywołała kwestię braku wystarczającej liczby godzin dla nauczycieli szkół podstawowych i być może wynikającą z tego redukcję etatów — w szkołach podstawowych nie otworzono bowiem wszystkich planowanych przed reformą oddziałów. Ostatnią zasadniczą negatywną konsekwencją podwyższenia wieku obowiązkowej edukacji stanowi natomiast uszczuplenie środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań oświatowych.

nej), nabywanie kompetencji matematycznych (na poziomie niezbędnym do podjęcia nauki w szkole). Umiejętności te wyłączono w związku z reformą podjętą w 2008 r. (która skutkowałą programowym połączeniem gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej) i obniżeniem wieku obowiązkowej nauki. Z kolei zmiana w podstawie programowej kształcenia ogólnego stanowi pokłosie reformy podstawy dla klasy zerowej — w związku z tym, że dziecko kompetencje z zakresu czytania, pisanie i matematyki nabywa w zerówce, w szkole podstawowej muszą one zostać pogłębione. Por. MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ: *Co warto wiedzieć o podstawie programowej?* Warszawa 2008. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół [Dz.U., poz. 895 i 896].

¹⁸ Inne formy wychowania przedszkolnego stanowią punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego. Różnica pomiędzy tymi podmiotami a przedszkolami wiąże się przede wszystkim z czasem, w jakim sprawują one opiekę — inne formy wychowania przedszkolnego mogą działać w wybrane dni tygodnia i w mniejszym wymiarze godzin niż przedszkola. Ponadto ustawodawca zagwarantował mniej restrykcyjne zasady ich zakładania i prowadzenia. Zob. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania [Dz.U., Nr 161, poz. 1080]; Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 czerwca 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania [Dz.U., Nr 143, poz. 839].

¹⁹ Art. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty...

Problem zmniejszenia funduszy na oświatę podkreślali przedstawiciele gmin, zauważył go również resort odpowiedzialny za oświatę²⁰. W piśmie skierowanym do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast minister edukacji narodowej Anna Zalewska przyznała, że Ministerstwo założyło, iż w związku z podwyższeniem wieku obowiązku szkolnego do 7 lat znaczna część 6-latków objęta będzie wychowaniem przedszkolnym, co z kolei spowoduje zwiększenie w okresie czterech miesięcy (wrzesień—grudzień) wydatków ponoszonych przez gminy. Co ważne, na dofinansowanie zadań w zakresie wychowania przedszkolnego gminy otrzymują dotację celową z budżetu państwa, natomiast na pozostałe cele z zakresu edukacji przekazywana jest część oświatowa subwencji ogólnej. Minister Zalewska w tym samym dokumencie poinformowała samorządowców, że zwiększona zostanie wcześniej ustalona kwota tej dotacji — z 1.305 zł do 1.370 zł²¹. Wartość ta jest jednak znacznie niższa niż wysokość subwencji oświatowej (części oświatowej subwencji ogólnej) przypadającej na jednego ucznia (ok. 5.300 zł, przy czym kwota ta w przypadku niektórych uczniów może być wyższa, zależy bowiem od typu i specyfiki szkoły lub potrzeb ucznia)²². W związku z tym problemem resort edukacji podjął prace nad objęciem subwencją oświatową w 2017 roku dzieci 6-letnich odbierających edukację zarówno w szkole, jak i w przedszkolu. W październiku 2016 roku minister edukacji narodowej podkreśliła, że MEN opracowuje rozporządzenie regulujące tę materię²³.

Podwyższenie przez Prawo i Sprawiedliwość wieku rozpoczęcia obowiązku szkolnego stanowiło realizację jednej z obietnic złożonych wyborcom w 2015 roku. Niestety, tempo wprowadzenia zmiany, a także problemy samorządów, które ona wywołała, rodzą raczej nieprzychylnie opinie. Zupełnie odmienną kwestią jest natomiast zasadność przeprowadzenia reformy, a więc odpowiedź na pytanie, czy rzeczywiście była ona konieczna.

²⁰ Związek Gmin Wiejskich wyliczył, że zmiana w zakresie wieku rozpoczęcia obowiązku szkolnego spowoduje niekorzystne dla samorządów obniżenie wysokości przekazywanej im subwencji oświatowej o ok. 1,6 mld zł oraz zwiększenie wydatków związanych z prowadzeniem przedszkoli. PORTAL SAMORZĄDOWY [http://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/zgw-rp-znp-reforma-oswiaty-to-wspolny-problem-samorzadow-i-nauczycieli,76571.html/ (dostęp: 27.10.2016)].

²¹ MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/list-minister-edukacji-narodowej-do-wojtow-burmistrzow-i-prezydentow-miast.docx/ (dostęp: 27.10.2016)].

²² Łączna kwota subwencji wyniosła 41,5 mld zł, z czego 41,3 mln zł podzielono pomiędzy samorzady, reszta (0,4%) stanowiła rezerwę. Serwis Samorządowy Polskiej Agencji Prasowej [http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/163043/5-278-1-zlotych-Jest-osta-teczna-kwota-czesci-oswiatowej-na-uczniaw-tym-roku/ (dostęp: 27.10.2016)]. Zob. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 grudnia 2015 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2016 [Dz.U., poz. 2294].

²³ PORTAL SAMORZĄDOWY [http://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/jaki-bedzie-podzial-subwencji-oswiatowej-w-2017,84410.html/ (dostęp: 27.10.2016)].

Kolejną istotną zmianą w zakresie oświaty podjętą przez rząd PiS była zapowiadana już w *exposé* likwidacja tzw. godzin karcianych²⁴. Te dodatkowe godziny pracy nauczycieli zostały wprowadzone w 2009 roku²⁵. Od początku były one krytykowane przez środowisko pedagogów, w szczególności przez związki zawodowe. Nauczycielom szkół podstawowych i gimnazjalnych narzucono niezależne od pensum dydaktycznego (obowiązkowego wymiaru lekcji) dwie dodatkowe godziny pracy tygodniowo, nauczycielom szkół ponadgimnazjalnych — jedną²⁶. Czas ten miał być przez nich przeznaczony na organizację zajęć pozalekcyjnych, na przykład kół zainteresowań czy zajęć wyrównawczych. Za ich prowadzenie nauczyciele nie otrzymywali dodatkowego wynagrodzenia. „Godziny karciane” przestały obowiązywać 1 września 2016 roku. Zniosła je nowelizacja Karty Nauczyciela uchwalona 18 marca 2016 roku²⁷. Artykuł 42 ust. pkt 2 Karty Nauczyciela stanowi, że nauczyciel w ramach czasu pracy oraz wynagrodzenia ma obowiązek realizować inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów. Różnica pomiędzy nowym i poprzednim jego brzmieniem polega na tym, że w ustawie nie wskazano obecnie liczby godzin, w trakcie których nauczyciel wykonuje dodatkowe obowiązki. Po zmianie decyzje w tym zakresie podejmuje dyrektor. Zapis ten spotkał się z krytyką, pedagodzy obawiali się bowiem nadmiernego obciążenia pracą i sytuacji, w której ich czas wykonywania obowiązków służbowych znacznie się wydłuży.

Zapowiedź likwidacji tzw. godzin karcianych spotkała się z przychylną opinią nauczycieli. Niemniej jednak przyjęty 18 marca 2016 roku akt prawny nie spełnił oczekiwań środowiska, gdyż wywołał obawę przed nadmiarem dodatkowych obowiązków, które mogą wyznaczać pedagogom dyrektorzy zatrudniających ich placówek. Należy jednak zauważyć, że przyczynił się on do ograniczenia biurokratycznej pracy wykonywanej przez nauczycieli. Z realizacji „godzin karcianych” pedagodzy musieli bowiem sporządzać stosowne sprawozdanie.

Wiele kolejnych przekształceń w systemie oświaty wprowadzono na podstawie ustawy z dnia 23 czerwca 2016 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw²⁸. Wśród nich wskazać należy przede wszystkim zniesienie sprawdzianu szóstoklasisty oraz zagwarantowanie możliwości odwo-

²⁴ Termin „godziny karciane” to nazwa zwyczajowa, która wyraża fakt, że reguluje je Karta Nauczyciela.

²⁵ „Godziny karciane” przyjęto na podstawie ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o zmianie ustawy — Karta Nauczyciela. Dz.U. 2009, Nr 1, poz. 1.

²⁶ Art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela [Tekst jedn. poz., 191 z późn. zm.].

²⁷ Ustawa z dnia 18 marca 2016 r. o zmianie ustawy — Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw. Dz.U., poz. 668.

²⁸ Dz.U., poz. 1010.

łania się od wyników egzaminu dojrzałości, a także wykonania fotografii pracy maturalnej.

Sprawdzian szóstoklasisty stanowił egzamin sprawdzający po szkole podstawowej. Przystępowali do niego uczniowie VI klasy i miał on charakter powszechny oraz obowiązkowy. Pierwszy tego typu egzamin został przeprowadzony w 2002 roku (w roku szkolnym 2001/2002). Z założenia sprawdzian nie pełnił funkcji selekcyjnej, jednakże przystąpienie do niego było konieczne, by móc kontynuować naukę w gimnazjum. Zatem wyniki sprawdzianu nie powinny być mieć wpływu na dalszą edukację²⁹. Oznacza to, że egzamin po szkole podstawowej odgrywał rolę mechanizmu informacyjnego, na podstawie którego uczeń, rodzic, nauczyciel mógł zweryfikować zdobytą w trakcie nauki wiedzę i umiejętności. Wyniki egzaminu służyły również analizom porównawczym, które z kolei ilustrowały poziom nauczania w poszczególnych placówkach. Wraz z uchynieniem sprawdzianu podjęto decyzję, że od 2017/2018 roku Centralna Komisja Egzaminacyjna udostępni szkołom gimnazjalnym testy diagnostyczne, z których będą one mogły dobrowolnie skorzystać w celu zweryfikowania poziomu wiedzy i nabytych przez uczniów rozpoczynających naukę w pierwszej klasie umiejętności³⁰.

Rezygnacja ze sprawdzianu szóstoklasisty nie była kontestowana ani przez nauczycieli, ani przez polityczną opozycję. W związku z tym, że egzamin ten w założeniu nie miał charakteru selekcyjnego i nie wpływał na dalszą ścieżkę edukacji, decyzja ta nie wywołała kontrowersji i ma — jak się wydaje — racjonalne przesłanki³¹.

W ustawie z 23 czerwca 2016 roku zagwarantowana została możliwość odwołania się od wyników egzaminu dojrzałości oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Dotyczy ona jedynie pisemnej części egzaminów. Odwołanie jest możliwe od roku szkolnego 2016/2017 i rozpatruje je nowo utwo-

²⁹ B. DYRDA, S. KOCZOŃ-ZUREK, I. PRZYBYLSKA: *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty*. Katowice 2008, s. 47—48.

³⁰ POLSKA AGENCJA PRASOWA [http://www.pap.pl/aktualnosci/news,551961,senat-za-likwidacja-sprawdzianu-dla-szostoklasistow.html/ (dostęp: 30.10.2016)].

³¹ Choć sprawdzian szóstoklasisty nie powinien być wpływać na karierę edukacyjną ucznia, w wielu przypadkach pełnił on jednak funkcję mechanizmu selekcji. Analiza wyników egzaminów gimnazjalnych pokazuje bowiem, że szkoły te znacznie różnią się pod względem rezultatów edukacyjnych osiąganych przez uczniów. Wpływ na wyniki egzaminacyjne ma m.in. skład społeczny uczniów determinowany statusem społecznym ich rodzin. Jeżeli gimnazjum rejonowe ucznia miało złą opinię potwierdzoną niskimi wynikami egzaminu gimnazjalnego, wówczas zarówno rezultat otrzymany podczas sprawdzianu, jak i świadectwo ukończenia szkoły podstawowej stanowiły podstawę rekrutacji do gimnazjum nierejonowego. To z kolei pogłębiło nierówności występujące pomiędzy szkołami gimnazjalnymi — uczniowie osiągający lepsze rezultaty edukacyjne nie decydowali się na odbieranie nauki w gorszych szkołach rejonowych. Por. J. DOMALEWSKI: *Zróżnicowanie gimnazjów — wymiary, uwarunkowania, konsekwencje*. W: *Idee — diagnozy — nadzieje*. Red. A. MĘCZYKOWSKA-CHRISTIANSEN, P. MIKIEWICZ. Wrocław 2009, s. 121—123.

rzony podmiot — Kolegium Arbitrażu Egzaminacyjnego. Skład (dwuosobowy) Kolegium wyznacza dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, a listę arbitrów prowadzi minister właściwy do spraw oświaty i wychowania (obecnie minister edukacji narodowej). Za obsługę administracyjno-finansową Kolegium odpowiada CKE³². Wniesione odwołanie musi zawierać wskazanie zadań lub zadania egzaminacyjnego, co do których absolwent nie zgadza się z przyznaną liczbą punktów wraz z uzasadnieniem. Absolwent kieruje odwołanie do dyrektora CKE, a ten przekazuje je następnie KAE. Ponadto mocą ustawy wprowadzono możliwość wykonania fotografii pracy egzaminacyjnej. Przed wejściem w życie ustawy absolwent miał jedynie wgląd w oceniony uprzednio arkusz i w jego trakcie mógł sporządzić notatkę. Możliwość sfotografowania pracy dotyczy również uczniów przystępujących do egzaminu gimnazjalnego³³.

Zmiany związane z prawem odwołania się od oceny pisemnego egzaminu zewnętrznego należy ocenić jako konstruktywne i uzasadnione. Co więcej, z punktu widzenia absolwenta niewątpliwie korzystnym rozwiązaniem jest zapewnienie możliwości wykonania fotografii pracy. Dzięki temu nie będzie już konieczne przepisywanie udzielonych odpowiedzi oraz ich ocen wystawionych przez egzaminatorów. Wprowadzona modyfikacja zapewni większą transparentność systemu zewnętrznego oceniania prac egzaminacyjnych, a przecież od ich wyników zależy dalsza kariera edukacyjna lub zawodowa absolwentów.

5 lipca 2016 roku Rada Ministrów przyjęła rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych. Reguluje ono przyznawanie wsparcia w ramach programu „Wyprawka szkolna”. Rozporządzenia w tej materii uchwalane są każdorazowo przed rozpoczęciem roku szkolnego. Zgodnie z obecnie obowiązującym dokumentem o pomoc na rok 2016/2017 ubiegać mogli się uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi, którzy uczęszczają do klas I—III i VI szkoły podstawowej, klasy III gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej.

Poza wskazanymi zmianami rząd PiS planuje również największą od 1999 roku reformę systemu oświaty³⁴. Co prawda, stosowne regulacje prawne nie zo-

³² Art. 1 pkt. 14 ustawy z dnia 23 czerwca 2016 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty...

³³ Art. 1 pkt. 60 ustawy z dnia 23 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty...

³⁴ Od 1 września 1999 r. zaczęły funkcjonować szkoły gimnazjalne, a ustrój szkolny po reformie wyznaczały: 6-letnie szkoły podstawowe, 3-letnie gimnazja, 3-letnie licea ogólnokształcące, 3-letnie licea profilowane, 4-letnie technika, 2- lub 3-letnie szkoły zawodowe, a także licea i technika uzupełniające. B. DYRDA, S. KOCZOŃ-ZUREK, I. PRZYBYLSKA: *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Skrypt dla studentów pedagogiki*. Katowice 2008, s. 45. Dekadę później podjęto decyzję o wygaszaniu liceów profilowanych oraz liceów i techników uzupełniających. MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ: *Co warto wiedzieć o podstawie programowej?*...

stały uchwalone w pierwszym roku rządów PiS, niemniej jednak poczyniono już pewne działania w tej materii. Podczas konferencji prasowej 16 września 2016 roku stojąca na czele resortu edukacji minister Zalewska przedstawiła projekt nowej ustawy, która dotyczyć będzie szkolnictwa. Ustawa ta (o nazwie „Prawo oświatowe”) zastąpi akt prawny z 1991 roku³⁵. Z kolei 8 listopada projekt został przyjęty przez Radę Ministrów, a Ministerstwo Edukacji Narodowej uruchomiło stronę internetową, na której przedstawione zostały główne założenia planowanej reformy³⁶.

W wyniku reformy od 1 września 2017 roku stopniowo likwidowane będą szkoły gimnazjalne, a nauka w szkołach podstawowych i szkołach średnich będzie wydłużona³⁷. Zmieniona zostanie również struktura szkolnictwa. Po reformie funkcjonować będą: 8-letnie szkoły podstawowe, 4-letnie licea ogólnokształcące, 5-letnie technika, 3-letnie szkoły branżowe I stopnia, 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy, 2-letnie szkoły branżowe II stopnia, szkoły policealne³⁸. Nauczyciele dotychczasowych 6-letnich szkół podstawowych staną się nauczycielami 8-letnich szkół podstawowych, dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej — nauczycielami szkoły branżowej I stopnia, dotychczasowego 4-letniego technikum — nauczycielami 5-letniego technikum, dotychczasowego 3-letniego liceum ogólnokształcącego — nauczycielami 4-letniego liceum ogólnokształcącego³⁹. W efekcie uzasadnione obawy o dalsze zatrudnienie wyrażają nauczyciele wygaszanych gimnazjów⁴⁰. Reforma budzi również sporo wątpliwości władz samorządowych. Samorzady będą bowiem ponosiły główny ciężar odpowiedzialności za wdrożenie zmian ustrojowych. Jak szacuje MEN, koszty tego przedsięwzięcia mogą wynieść 900 mln złotych⁴¹.

³⁵ SERWIS SAMORZĄDOWY POLSKIEJ AGENCJI PRASOWEJ [http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/168331/Prawo-oswiatowe--Minister-Anna-Zalewska-zaprezentowala-projekt-nowej-ustawy/] (dostęp: 5.11.2016)].

³⁶ MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<http://reformaedukacji.men.gov.pl/>] (dostęp: 10.11.2016)].

³⁷ Podjęcie takich kroków było zapowiadane przez Andrzeja Dudę podczas kampanii przed wyborami prezydenckimi i KW PiS przed wyborami parlamentarnymi w 2015 r. PRAWO I SPRAWIEDLIWOŚĆ [<http://wybierzpis.org.pl/>] (dostęp: 10.11.2016)].

³⁸ MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<http://reformaedukacji.men.gov.pl/o-reformie/uczen-i-rodzic/struktura-szkol-po-zmianach.html/>] (dostęp: 10.11.2016)].

³⁹ MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<http://reformaedukacji.men.gov.pl/o-reformie/nauczyciel-i-dyrektor/nauczyciele-przekształcanych-szkol.html>] (dostęp: 10.11.2016)].

⁴⁰ Zdaniem przedstawicieli Związku Nauczycielstwa Polskiego w wyniku reformy zagrożone będą etaty 37 tys. nauczycieli gimnazjów, dyrektorów 7,5 tys. szkół oraz 30 tys. pracowników administracji i obsługi szkół. SERWIS SAMORZĄDOWY POLSKIEJ AGENCJI PRASOWEJ, [http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/168328/ZNP-boi-sie-zmian--Beda-masowe-zwolnienia-pracownikow-oswiaty---twierdzi-Zwiazek/] (dostęp: 10.11.2016)].

⁴¹ 20 października 2016 r. Minister Rozwoju i Finansów Mateusz Morawiecki zapowiedział w programie „Jeden na jeden” w TVN 24, że na reformę przeznaczonych zostanie 1 mld 600 mln złotych.

Zgodnie z projektem reformy systemu oświaty na rok szkolny 2017/2018 nie będzie przeprowadzana rekrutacja do szkół gimnazjalnych, a z dniem 1 września zlikwidowana zostanie I klasa gimnazjum. Zatem absolwenci klasy VI w roku szkolnym 2017/2018 będą uczęszczali do klasy VII. Szkoły gimnazjalne zostaną wygaszone w 2019 roku. Natomiast 4-letnie licea ogólnokształcące i 5-letnie technika rozpoczną działalność w roku szkolnym 2019/2020. 3-letnie szkoły branżowe I stopnia zostaną uruchomione już w roku 2017/2018, z kolei II stopnia — w roku 2020/2021.

Likwidacja gimnazjów i powrót do 8-letniej szkoły podstawowej, pomimo że społecznie akceptowane, nie cieszą się przychylnością środowiska nauczycielskiego, opozycji i części ekspertów z zakresu edukacji⁴². Negatywny odbiór szkół gimnazjalnych w społeczeństwie stanowi pokłosie trudnych pierwszych lat ich funkcjonowania. Dziś szkoły te prezentują się zgoła odmiennie⁴³. Warto również dodać, że od roku szkolnego 2009/2010 do roku 2014/2015 w szkole (a więc również gimnazjalnej) wdrażano nową podstawę programową kształcenia ogólnego. W wyniku tej zmiany w sposób programowy, nie organizacyjny, połączone zostało gimnazjum i szkoła ponadgimnazjalna, dzięki czemu na różnych etapach nauczania nie powtarza się tych samych treści. W 2012 roku po raz pierwszy odbył się egzamin gimnazjalny zdawany według nowej podstawy i nowej formuły, w 2015 roku — egzamin dojrzałości, a także sprawdzian szóstoklasisty⁴⁴. Z punktu widzenia prowadzenia racjonalnej polityki edukacyjnej należałoby w perspektywie czasu ocenić tę rewizję reformy z 1999 roku i dopiero wówczas dokonywać ewentualnych przeobrażeń w systemie.

Argumentem za likwidacją szkół gimnazjalnych jest natomiast ich zróżnicowanie pod względem poziomu nauczania. Część gimnazjów ma bowiem opinię szkół słabych. Opinię tę potwierdzają wyniki egzaminu gimnazjalnego oraz wskaźnik EWD (Edukacyjnej Wartości Dodanej), który

⁴² PO zgłosiło wniosek o wotum nieufności dla minister edukacji narodowej A. Zalewskiej, argumentując to negatywnym stosunkiem do reformy i zbyt dużym pośpiechem w jej podejmowaniu. Głosowanie nad wnioskiem odbyło się w Sejmie 4 listopada; wniosek został odrzucony. SERWIS SAMORZĄDOWY POLSKIEJ AGENCJI PRASOWEJ [http://samorzad.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/169769/Bedzie-reforma--Sejm-przeciwko-odwolaniu-szefowej-MEN-Anny-Zalewskiej/] (dostęp: 12.11.2016)].

⁴³ Świadczą o tym m.in. wyniki raportu Instytutu Badań Edukacyjnych *Bezpieczeństwo uczniów i klimat w polskich szkołach*, który ukazał się jesienią 2015 r. W efekcie przeprowadzonego przez IBE badania okazało się bowiem, że największe natężenie agresji obserwowane jest w klasach IV—VI szkoły podstawowej, zatem nie w gimnazjum. Na korzyść szkół gimnazjalnych świadczy również to, że młodzież 15-letnia w Polsce notuje coraz lepsze wyniki w międzynarodowym badaniu PISA (Programie Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów). POR. INSTYTUT BADAŃ EDUKACYJNYCH: *Bezpieczeństwo uczniów i klimat w polskich szkołach*. Warszawa 2015 [<http://www.ibe.edu.pl/pl/projekty-miedzynarodowe/pisa-2015/>] (dostęp: 12.11.2016)].

⁴⁴ MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ: *Co warto wiedzieć o podstawie programowej?...*

umożliwia weryfikację, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu wykorzystano i wzmocniono potencjał uczniów. Dlatego też część młodzieży nie decyduje się uczęszczać do gimnazjów rejonowych, lecz wybiera inne placówki, w których ich zdaniem poziom nauczania jest wyższy. Jeśli zdolniejsza grupa potencjalnych uczniów słabej szkoły gimnazjalnej zdecyduje się odbierać edukację w innym gimnazjum, to placówka taka nieuchronnie notuje jeszcze gorsze wyniki edukacyjne⁴⁵. Należy również zauważyć, że niektóre gimnazja, zwłaszcza w małych miejscowościach, funkcjonują w zespołach szkół, które łączą w sobie szkołę podstawową i gimnazjalną lub szkołę gimnazjalną i ponadgimnazjalną. Jest to przede wszystkim warunkowane za małą liczbą uczniów. Zatem z punktu widzenia tego typu jednostek oraz w celu przeciwdziałania problemom natury organizacyjnej, które wywołuje niż demograficzny, likwidacja gimnazjów może wydawać się uzasadniona.

Jednocześnie w dniu dzisiejszym większym problemem niż to, czy młodzież odbiera edukację w gimnazjach, czy też nie, jest fakt, że w polskiej szkole wciąż obowiązują XIX-wieczne metody nauczania. Już sam układ klasopracowni potwierdza tę tezę — w widocznym miejscu sali wisi tablica, przy której stoi nauczyciel, uczniowie zaś siedzą w ławkach, które najczęściej ułożone są w trzy rzędy. Nauczyciel wykłada, prezentuje, dyktuje. Rolą ucznia jest słuchać, zapisywać, odpowiadać na pytania. Przez ponad 100 lat w tym zakresie niewiele się zmieniło. Tymczasem współczesny świat doświadcza rewolucji cyfrowej. Uczniowie powszechnie korzystają z nowoczesnych technologii. W większości uczniowskich kieszeni znajduje się smartfon z dostępem do Internetu, w plecaku tablet, a w domu na biurku leży laptop. Szkoła daleko jednak do cyfryzacji i wprowadzania nowoczesnych (nie tylko cyfrowych) metod nauczania⁴⁶. Szkoła nie przemawia do ucznia językiem, który on rozumie, a wzajemne niezrozumienie się ucznia i nauczyciela powiększa się.

⁴⁵ Zjawisko to autorka niniejszego artykułu przedstawiła na przykładzie miasta Siemianowice Śląskie w monografii dotyczącej szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z obszarów wielkomiejskiej biedy. Por. N. STĘPIEŃ-LAMPA: *Szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z obszarów wielkomiejskiej biedy w Siemianowicach Śląskich. Raport z badań*. Katowice 2016.

⁴⁶ Choć oczywiście wielu pedagogów podejmuje trud zmiany wizerunku szkolnej lekcji. Jako przykład można tu wskazać nauczycieli, edukatorów, zwolenników zmiany metod nauczania, czy — jak sami siebie nazywają — „eduzmieniacyzy”, którzy utworzyli grupę wymiany doświadczeń na jednym z portali społecznościowych, a następnie zdecydowali się prowadzić bloga, gdzie zamieszczają niekonwencjonalne pomysły na szkolną lekcję. Zob. *Superbelfrzy* [<http://www.superbelfrzy.edu.pl/> (dostęp: 15.11.2016)]. Pewne zmiany podejmuje również resort odpowiedzialny za oświatę. W czerwcu 2016 roku odbyła się konferencja prasowa, podczas której A. Zalewska przedstawiła założenia programu, który wstępnie nazwano „Aktywna Tablica” i który ma dotyczyć cyfryzacji placówek szkolnych. Minister zapowiedziała również udzielenie szkołom wsparcia w zakresie nowoczesnej edukacji. MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/konferencja-dotyczaca-cyfryzacji-w-szkolach-z-udzialem-ministrow-edukacji-i-cyfryzacji.html/> (dostęp: 15.12.2016)].

Prawo i Sprawiedliwość w pierwszym roku sprawowania władzy dokonało wielu zmian w systemie oświaty. Pierwsze z nich podjęte zostały w 2015 roku i polegały na podwyższeniu wieku obowiązkowej edukacji przedszkolnej oraz obowiązku szkolnego. Zmiana ta cieszyła się społeczną aprobatą, jednakże wywołała uzasadniony niepokój wśród nauczycieli oraz samorządowców. Kolejne wdrażane przeobrażenia nie wzbudziły już tak dużych kontrowersji. Korzystne wydaje się zniesienie „godzin karcianych”, a z całą pewnością pozytywnie ocenić należy utworzenie Kolegium Arbitrażu Egzaminacyjnego i zagwarantowanie możliwości odwołania się od wyników egzaminów czy też sfotografowania pracy. Negatywnie opinie wzbudza natomiast planowana od roku szkolnego 2017/2018 reforma ustroju szkolnego (w wyniku której zlikwidowane zostaną gimnazja i wydłużona będzie nauka w szkole podstawowej i ponadpodstawowej), a zwłaszcza tempo procesu przeprowadzenia zmiany. Zamierzenia resortu edukacji nie są akceptowane przez większość nauczycieli (w tym zwłaszcza związkowców), a to przecież oni będą realizować reformę w praktyce⁴⁷. Obawy zgłaszają także władze samorządowe, założenia zmiany ustroju szkolnego nie popierają również politycy opozycyjni (z wyjątkiem przedstawicieli formacji Kukiz'15). Niemniej jednak należy przyznać, że podwyższając wiek obowiązkowej edukacji oraz likwidując gimnazja, PiS realizuje obietnice złożone wyborcom w 2015 roku.

Bibliografia

Monografie

- DOMALEWSKI J.: *Zróżnicowanie gimnazjów — wymiary, uwarunkowania, konsekwencje*. W: *Idee — diagnozy — nadzieje*. Red. A. MĘCZYKOWSKA-CHRISTIANSEN, P. MIKIEWICZ. Wrocław 2009.
- DYRDA B., KOCZOŃ-ZUREK S., PRZYBYLSKA I.: *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty*. Katowice 2008.
- DZIEWULAK D.: *Systemy szkolne Unii Europejskiej*. Warszawa 1997.
- INSTYTUT BADAŃ EDUKACYJNYCH: *Bezpieczeństwo uczniów i klimat w polskich szkołach*. Warszawa 2015. Instytut Badań Edukacyjnych [<http://www.ibe.edu.pl/pl/projekty-miedzynarodowe/pisa-2015/>] (dostęp: 12.11.2016)].

⁴⁷ Związek Nauczycielstwa Polskiego, a więc największy związek zrzeszający przedstawicieli tej grupy zawodowej, od samego początku negatywnie wypowiada się o reformie. 24 sierpnia 2016 r. z inicjatywy ZNP powstała koalicja *NIE dla chaosu w szkole*, którą tworzą organizacje działające na rzecz edukacji, rodzice, nauczyciele, związkowcy i która organizuje protesty przeciwko reformie. ZWIĄZEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO [http://www.znp.edu.pl/element/2785/Koalicja_NIE_dla_chaosu_w_szkole] (dostęp: 15.11.2016)].

- MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ: *Co warto wiedzieć o podstawie programowej?*. Warszawa 2008.
- Nowoczesna, solidarna, bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości*. Warszawa 2011 [<http://old.pis.org.pl/dokumenty.php?s=partia&iddoc=157/> (dostęp: 27.10.2016)].
- PRZYBYLSKA I.: *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Skrypt dla studentów pedagogiki*. Katowice 2008.
- STĘPIEŃ-LAMPA N.: *Szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z obszarów wielkomiejskiej biedy w Siemianowicach Śląskich. Raport z badań*. Katowice 2016.
- ŚLIWERSKI B.: *Problemy współczesnej edukacji. Dekonstrukcja polityki oświatowej III RP*. Warszawa 2009.

Wykaz aktów prawnych

- Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Dz.U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty. Dz.U. Nr 95, poz. 1278.
- Ustawa z 11 kwietnia 2007 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz zmianie niektórych innych ustaw. Dz.U., Nr 80, poz. 542.
- Ustawa z dnia 21 listopada 2008 roku o zmianie ustawy — Karta Nauczyciela. Dz.U. z 2009 r. Nr 1, poz. 1.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Dz.U., poz. 1265.
- Ustawa z dnia 18 marca 2016 roku o zmianie ustawy — Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw. Dz.U., poz. 668.
- Ustawa z dnia 23 czerwca 2016 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw. Dz.U., poz. 1010.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 roku w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania. Dz.U. Nr 161, poz. 1080.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 czerwca 2011 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania. Dz.U., Nr 143, poz. 839.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 grudnia 2015 roku w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2016. Dz.U., poz. 2294.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz.U., poz. 895.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji narodowej z dnia 17 czerwca 2016 roku zmieniające rozporządzenie zmieniające w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz.U., poz. 896.

Źródła internetowe

IV Rzeczpospolita — Sprawiedliwość dla Wszystkich. Warszawa 2005 [[http://old.pis.org.pl/bip/download.php?f=program_2005.pdf/](http://old.pis.org.pl/bip/download.php?f=program_2005.pdf) (dostęp: 27.10.2016)].

Dbamy o Polskę. Dbamy o Polaków. Warszawa 2007 [[http://old.pis.org.pl/bip/download.php?f=program_pis_2007.pdf/](http://old.pis.org.pl/bip/download.php?f=program_pis_2007.pdf) (dostęp: 27.10.2016)].

Departament Informacji i Promocji Ministerstwa Edukacji Narodowej [[https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/reforma-edukacji-prezentacja-projektow-ustaw.html/](https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/reforma-edukacji-prezentacja-projektow-ustaw.html) (dostęp: 25.10.2016)].

Exposé Prezes Rady Ministrów z 18 listopada 2015 roku [<https://www.premier.gov.pl/expose-premier-beaty-szydlo-stenogram.html> (dostęp: 25.10.2016)].

FUNDACJA RZECZNIK PRAW RODZICÓW [<http://www.rzecznikrodzicow.pl/> (dostęp: 27.10.2016)].

Janusz Korwin-Mikke [<http://korwin-mikke.pl/> (dostęp: 25.10.2016)].

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/list-minister-edukacji-narodowej-do-wojtow-burmistrzow-i-prezydentow-miast.docx/> (dostęp: 27.10.2016)].

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<http://reformaedukacji.men.gov.pl/> (dostęp: 10.11.2016)].

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<http://reformaedukacji.men.gov.pl/o-reformie/uczen-i-rodzic/struktura-szkol-po-zmianach.html/> (dostęp: 10.11.2016)].

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<http://reformaedukacji.men.gov.pl/o-reformie/nauczyciel-i-dyrektor/nauczyciele-przekształcanych-szkol.html> (dostęp: 10.11.2016)].

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ [<https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/konferencja-dotyczaca-cyfryzacji-w-szkolach-z-udzialem-ministrow-edukacji-i-cyfryzacji.html/> (dostęp: 15.12.2016)].

POLSKA AGENCJA PRASOWA [<http://www.pap.pl/aktualnosci/news,551961,senat-za-likwidacja-sprawdzianu-dla-szostoklasistow.html/> (dostęp: 30.10.2016)].

PORTAL SAMORZĄDOWY [<http://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/jaki-bedzie-podzial-subwencji-oswiatowej-w-2017,84410.html/> (dostęp: 27.10.2016)].

PORTAL SAMORZĄDOWY [<http://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/zgw-rp-znp-reforma-oswiaty-to-wspolny-problem-samorzadow-i-nauczycieli,76571.html/> (dostęp: 27.10.2016)].

PRAWO I SPRAWIEDLIWOŚĆ [<http://wybierzpis.org.pl/> (dostęp: 10.11.2016)].

SERWIS SAMORZĄDOWY POLSKIEJ AGENCJI PRASOWEJ [http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/163043/5-278-1-zlotych--Jest-ostateczna-kwota-czesci-oswiatowej-na-uczniaw-tym-roku/ (dostęp: 27.10.2016)].

SERWIS SAMORZĄDOWY POLSKIEJ AGENCJI PRASOWEJ [http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/168328/ZNP-boi-sie-zmian--Beda-masowe-zwolnienia-pracownikow-oswiaty---twierdzi-Zwiazek/ (dostęp: 10.11.2016)].

SERWIS SAMORZĄDOWY POLSKIEJ AGENCJI PRASOWEJ [http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/169769/Bedzie-reforma--Sejm-przeciwko-odwołaniu-szefowej-MEN-Anny-Zalewskiej/ (dostęp: 12.11.2016)].

Superbelfrzy [<http://www.superbelfrzy.edu.pl/> (dostęp: 15.11.2016)].

ZWIĄZEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO [http://www.znp.edu.pl/element/2785/Koalicja_NIE_dla_chaosu_w_szkole (dostęp: 15.11.2016)].

Natalia Stępień-Lampa, dr, adiunkt w Zakładzie Polityki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania naukowe autorki związane są z problematyką wyrównywania szans edukacyjnych, a także ubóstwa, w tym jego przestrzennej koncentracji.